

VETERANPLAN

for Lunner og Gran
2019 - 2022

INNHALDSFORTEGNELSE

Innledning.....	3
Anerkjennelse.....	4
Ivaretagelse og oppfølging	5
Fastlegene og Psykisk helsetjeneste.....	5
NAV	7
Veteranenes familier.....	7
Helsestasjon.....	7
Skole og barnehage	8
Kamerat- og familiestøtte.....	9
Veteranorganisasjoner	9
Norges veteranforbund for internasjonale operasjoner (NVIO)	9
Veteranforbundet skadde i internasjonale operasjoner (SIOPS)	9
Veteran møter veteran	9
Hjemmesonen	9
Andre veteranorganisasjoner	9

Veteranplan for Lunner og Gran
2019–2022 ble vedtatt av Gran
kommunestyre 21.02.2019.

INNLEDNING

Siden 1947 har Norge deltatt med 120 000 kvinner og menn i over 40 utenlandsoppdrag. Siden oppstarten av FN-operasjonen i Libanon i 1978 har mer enn 40 000 nordmenn bidratt i fredens tjeneste for Norge og det internasjonale samfunnet. Personellet har ofte gjort tjeneste i krevende og farlige situasjoner. De fleste kommer tilbake med verdifull kunnskap om land, konflikter og kulturer, og har unike erfaringer. Menneskene som har tjenestegjort i utlandet er en viktig ressurs for det norske samfunnet. For noen kan tjenesten gi fysiske og psykiske skader. I sin ytterste konsekvens kan tjenesten føre til tap av liv. Samfunnet har et ansvar for å ivareta skadet personell, uavhengig av type skade og når den kommer til uttrykk.

I Lunner og Gran er det per januar 2019 om lag 140 veteraner som har tjenestegjort i perioden fra og med 1978 og til i dag. Veteraner fra operasjoner før 1978, for eksempel Tysklandsbrigaden, må legges til dette antallet. Dette er tall fra Norges veteranforbund for internasjonale operasjoner (NVIO), avdeling Hadeland.

Å ivareta mennesker som har deltatt i internasjonale operasjoner, veteraner, er et samfunnsansvar. Dette ansvaret må hver kommune ta, overfor sine innbyggere. Regjeringen understreker at en kommunal veteranplan vil bidra til å synliggjøre kommunens ansvar for veteranene. Planen i seg selv vil være en viktig anerkjennelse.

Veteran er norsk personell, i eller utenfor Forsvarets organisasjon, som har avsluttet en tids- og stedsavgrenset militærtjeneste innenlands eller utenlands.

Illustrasjonsfoto 1: Vibeke Henny Strand/NVIO

Mål for veteranplan for Lunner og Gran kommuner

- Å anerkjenne, ivareta og følge opp veteranene og deres familie både før, under og etter internasjonal tjeneste for Norge.
- Å gjøre det enklere for kommunene å utfylle sin rolle som primær tjenesteleverandør for veteraners behov i lokalsamfunnet.
- Å skape økt samhandling innad i kommunen, slik at veteranene og deres familier blir møtt med gjennomgående kompetanse og forståelse.
- Å fungere som et opplysnings- og informasjonsdokument både for veteraner, kommunene og lokalsamfunnet.

Gjennom utviklingen av veteranplanen har kommunene samarbeidet med kompetansemiljøer både lokalt og nasjonalt. Planen er utarbeidet i tett samarbeid med NAV, Forsvarets veteranertjeneste, Regionalt ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS), Skadde i internasjonale operasjoner (SIOPS), og Norges Veteranforbund for Internasjonale Operasjoner (NVIO).

Regjeringens Handlingsplan og Oppfølgingsplan «[I tjeneste for Norge](#)» (2011 og 2014) skal gi høy anerkjennelse og god ivaretagelse av personell både før, under og etter internasjonal tjeneste. Planene er en oppfølging av Stortingsmelding nr. 34 (2008–2009) «[Fra vernepliktig til veteran](#)» og skal styrke samfunnets anerkjennelse og ivaretagelse av personell som tjenestegjør i internasjonale operasjoner. Dette inkluderer personell i utenriktjenesten og justissektoren som tjenestegjør i utlandet på vegne av den norske stat.

Handlingsplanene ivaretar tiltak relatert til Forsvarets ansvar og tiltak knyttet til sivil sektors ansvar. Kommunal veteranplan skal speile prioriteringene i disse planene.

ANERKJENNELSE

Samfunnet skal være tydelige i å anerkjenne innsatsen til norske kvinner og menn, uavhengig av en eventuell offentlig debatt om selve oppdraget. Personellet som har deltatt i operasjoner på vegne av den norske stat har ikke formelle rettigheter som gir prioritet i det sivile helse- og velferdstilbudet. Det er likevel et viktig ledd i anerkjennelsen av deres innsats at de opplever de kommunale tjenestene som tilgjengelige og samordnet.

Samfunnets anerkjennelse av veteranenes innsats gjøres synlig med:

- Merkedager
- Seremonier
- Medaljer

Frigjøringsdagen 8. mai er også Nasjonal veterandag. Første søndag i november er Forsvarets minnedag.

Dekorasjoner og medaljer er en viktig del av anerkjennelsen for fremragende innsats i krig og i krevende operasjoner på vegne av Norge. Samtidig understreker tildelingen av slike

utmerkelser oppdragets eller hendelsens legitimitet, noe som er vesentlig for alle som har deltatt i utførelsen. Krigskorset med sverd er nasjonens høyeste utmerkelse.

Det skal gjennomføres en felles markering for veteranene 8. mai for Lunner og Gran kommuner. Ordførerne er ansvarlige for dette. I Lunner markeres 8. mai med kransnedleggelse ved Lunner kirke og ved bautaen på Bjørgeseter. I Gran markeres 8. mai med kransnedleggelse på kirkegårdene ved Sørum, Nes, Grymyr, Granavollen og Ål kirker.

IVARETAKELSE OG OPPFØLGING

Kommunene er ansvarlige for at personer som bor eller oppholder seg i kommunen skal ha tilgang til nødvendige helse- og omsorgstjenester, både før, under og etter tjeneste. For fastleger og ansatte i kommunens tjenester vil det være viktig å vite at årsaken til fysiske og psykiske helseplager kan være belastninger knyttet til deltakelse i internasjonale operasjoner, også når en slik deltakelse ligger langt tilbake i tid.

Personellet og deres familier skal bli møtt med anerkjennelse, kunnskap og forståelse i kommunene. Kommunen skal gjennom sitt tjenestetilbud ivareta de særskilte behovene familiene kan ha.

FASTLEGENE OG PSYKISK HELSETJENESTE

Forsvaret har tilrettelagt for at den enkelte veteran kan få overført sin helsejournal fra sin tjeneste i Forsvaret til fastlege eller andre helseinstitusjoner, hvis vedkommende ønsker dette. Alle innbyggere i Norge har rett til en fastlege etter eget valg. Også for veteranen er fastlegen det første kontaktpunktet ved bekymringer og helseproblemer og for de fleste vil fastlegen representere et tilstrekkelig helsetilbud. Noen veteraner har imidlertid et behov for særskilt oppfølging, som kan gjelde både veteranen som har deltatt i internasjonale operasjoner og dennes familie og pårørende.

Å ivareta mennesker som har deltatt i internasjonale operasjoner, veteraner, er et samfunnsansvar. Dette ansvaret må hver kommune ta, overfor sine innbyggere.

Fastlegen må kjenne til de tilbud som andre i og utenfor kommunen gir, som Nav og DPS. Kommunene skal bidra til et helhetlig tilbud til pasienter og brukere med langvarige og sammensatte behov.

Forsvaret har dessuten et begrenset helsetilbud til veteraner som fastlegen bør kjenne til:

- *Nasjonal militærmedisinsk poliklinikk*: Hit kan veteraner før, under og etter tjeneste henvende seg med spørsmål om helseplager relatert til utenlandstjeneste. Dette er et supplement til sivil helsevesen, og et lavterskeltilbud for veteraner. Poliklinikken tilbyr medisinsk hjelp til alle veteraner med helseplager relatert til utenlandstjeneste, eventuelt med videre henvisning til sivil helsevesen. Klinikken tilbyr også hjelp og rådgiving inn mot sosiale tjenester som NAV og Statens pensjonskasse. Vurdering av psykiske helseplager oppstått i forbindelse med tjenesten blir gjort i tett samarbeid med, og oftest med videre henvisning til, spesialister i psykiatri og klinisk psykologi ved Militær psykiatrisk poliklinikk eller Institutt for militærpsykiatri og stressmestring
- *Institutt for militærpsykiatri og stressmestring (IMPS)* har psykiatere og psykologer med spesialkompetanse på traume- og stressrelaterte helseplager. IMPS er et supplement til sivil spesialisthelsetjeneste, og har regionale team lokalisert fem ulike steder i landet (for Østlandet ved Sessvollmoen).
- For fastlegen er det nyttig å vite at kommunehelsetjenesten også kan benytte seg av *kompetansemiljøet ved RVTS* for å holde meritterende kurs hvor det er behov.
- *Veteransenteret på Bæreia* sør for Kongsvinger deltar ikke i behandling av veteraner, men det hender man deltar i ansvarsgruppemøter i kommunene. Selv om veteranen selv kan henvende seg til Veteransenteret, er det mulig og ønskelig med legehenvising fra fastlege for særlig eldre veteraner.

[...] årsaken til fysiske og psykiske helseplager kan være belastninger knyttet til deltakelse i internasjonale operasjoner, også når en slik deltakelse ligger langt tilbake i tid.

Illustrasjonsfoto 2: Frederik Ringnes/Forsvaret

For den engasjerte fastlege kan anbefales *Håndbok i militærpsykiatri* av Jon G. Reichelt (Fagbokforlaget, 2016). Helsepersonell kan rekvirere boken. Hjelpeapparatet har ikke alltid forstått og møtt veteranen på en god nok måte og boken er nyttig som en innføring med en rekke konkrete råd for møtene med veteranen. Boken har også relevans for fastleger som kommer i kontakt med personer som er trent og forberedt, men som likevel møter påkjenninger i sitt arbeid, som politi, brann- og redningspersonell.

NAV

Nav følger opp innbyggere som trenger bistand til å komme seg ut i arbeid eller aktivitet, gir veiledning og behandler krav om ulike ytelser. Det ligger mye informasjon om dette arbeidet på nav.no. Nav Hadeland jobber for å kunne gi alle innbyggere som trenger det en god individuell tilpasset oppfølging, etter den enkeltes behov, i samarbeid med aktuelle samarbeidspartnere.

Nav Hadeland har også tjenesten IPS/Supported Employment som tilbyr individuell jobbstøtte slik at de som trenger det, kan få bistand til å komme i lønnet arbeid og beholde arbeid tross sine utfordringer. Hadeland IPS er et av fire nasjonale ressursentre i Norge. Det finnes et eget kompetansemiljø for veteransaker i Nav-kontoret på Elverum.

Denne avdelingen er landsdekkende, med spesialkompetanse på veteransaker. De kan kontaktes direkte for bistand i enkeltsaker.

Nav Hadeland vil sikre at alle ansatte gjøres kjent med veteranplanen for Lunner og Gran. Veilederne skal vite at Nav Elverum kan bistå i enkeltsaker.

VETERANENES FAMILIER

Det viktigste bidraget fra kommunen kan være å se og støtte de barna som sliter på grunn av fars eller mors utenriktjeneste i et krigsområde. Disse barna/elevne vil ha belastninger som kan forstyrre grunnleggende trygghet og konsentrasjon i hverdagen. Noen ganger kan disse belastningene gi endret oppførsel hos barnet/eleven.

Veteranene selv sier at det er viktig å huske på familiene, ikke minst barna, som lever med angsten mens far eller mor er ute og som tar imot dem når de kommer hjem. Noen ganger kan pårørende se alvorlige problemer som veteranen selv ikke erkjenner. Dette kan skape vansker i familien og mye engstelse hos nærstående. Derfor er det viktig at kommunen har kunnskap om familier og barns behov. Begge kommunene har rutiner for å ivareta barn som pårørende.

HELSESTASJON

Helsestasjonen skal være oppmerksom på eventuelle behov for ekstra støtte og veiledning til familier der et familiemedlem deltar, eller har deltatt, i internasjonale operasjoner.

Helsesykepleiere skal sikre oppfølging til familien, og ha et særlig øye for barna. Barna møter helsesykepleiere gjennom helsestasjonen og skolehelsetjenesten. Denne oppfølgingen bør skje i samarbeid med andre instanser, som barnehage, skole og PPT, alt etter ønske fra familien.

Helsesykepleier kan være en god støtte for familien og kan gi informasjon om andre støtte- og hjelpetilbud.

SKOLE OG BARNEHAGE

Ansatte i skoler og barnehager må vite hvilke barn som har familiemedlemmer i utenlandstjeneste, som kanskje går og engster seg. Endret oppførsel hos barn kan skyldes nettopp denne angsten. I skoler og barnehager vil kjente voksne kunne fange opp og gi støtte til barn som trenger ekstra hjelp.

Opplæringsloven og barnehageloven har tiltak som særlig ivaretar det enkelte barns behov og imøtekommer barn som trenger særlig tilrettelegging. Ledelsen i barnehagene og skolene har ansvar for at dette skjer.

Pedagogisk psykologisk tjeneste (PPT) er en støttefunksjon for kommunale og private barnehager og skoler. De veileder og hjelper barnehager og skoler for best å imøtekomme det enkelte barns behov.

Illustrasjonsfoto 3: Frederik Ringnes/Forsvaret

KAMERAT- OG FAMILIESTØTTE

Veteranorganisasjonen driver selv kamerat- og familiestøttearbeid hvor det drives frivillig, forebyggende arbeid blant veteraner og deres pårørende. Kamerat- og familiestøtte kan bistå med praktisk hjelp, bistå ved legebisøkt, samtaler med NAV, politi, bank eller andre hvis dette er ønskelig. På Hadeland tilbyr NVIO kamerat- og familiestøtte og har autorisert personell som jobber med kamerat- og familiestøtte. Disse har taushetsplikt. Kontakt kan også initieres av saksbehandlere eller lege.

VETERANORGANISASJONER

NORGES VETERANFORBUND FOR INTERNASJONALE OPERASJONER (NVIO)

NVIO er Norges største interesseorganisasjon for militært personell som har deltatt i internasjonale operasjoner, og deres pårørende. ¹ NVIO har lokallag på Hadeland.

Webside: www.nvio.no

VETERANFORBUNDET SKADDE I INTERNASJONALE OPERASJONER (SIOPS)

SIOPS er en uavhengig interesseorganisasjon som arbeider for veteraner med skader, fysiske eller psykiske, fra internasjonale operasjoner.

Webside: www.siops.no

VETERAN MØTER VETERAN

Veteran møter veteran arbeider for å skape en positiv sosial arena for veteraner, familier og etterlatte.

Webside: www.veteranmøterveteran.no

HJEMMESONEN

Hjemmesonen er et tilbud for pårørende til veteraner.

Webside: www.hjemmesonen.no

ANDRE VETERANORGANISASJONER

En oversikt over flere av landets veteranorganisasjoner finnes på [Forsvarets nettsider](#).

¹ Informasjonen om veteranorganisasjoner er hentet fra www.forsvaret.no

FORSVARET

Forsvaret tilbyr ulike typer støtte til soldater, veteraner og deres nærmeste.

Tilbudene er vist på forsvarnets nettsider: forsvaret.no/veteraner/

Blant annet:

**Forsvarets grønne linje, et samarbeid
mellom Forsvaret og Kirkens SOS.**

Telefon: 800 30 445

Forsvarets «åpne dør» for veteranhenvendelser

Telefon: 800 85 000 (hverdager mellom 8–15)

**Kontoret for psykiatri og stressmestring og
Nasjonal militærmedisinske poliklinikk**

Telefon: 23 09 79 30

Forsvarets veteransenter

Bæreiavegen 588, 2208 Konsvinger

Telefon: 62 82 01 00

veteransenter@mil.no

Forsvarets veteransenter på Bæreia

forsvaret.no/veteransenteret

